

Wersja zanonimizowana

Tłumaczenie

C-405/21-1

Sprawa C-405/21

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Data wpływu:

30 czerwca 2021 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Višje sodišče v Mariboru (Słowenia)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

8 czerwca 2021 r.

Strona skarżąca:

FV

Strona pozwana:

Nova Kreditna Banka Maribor d.d.

**REPUBLIKA SŁOWENII
VIŠJE SODIŠČE V MARIBORU**

Postanowienie

Višje sodišče v Mariboru [sąd apelacyjny w Mariborze] [...],

w postępowaniu cywilnym wszczętym przez skarżącą: **FV**, [...], Capodistria, [...], przeciwko stronie pozwanej: **NOVA KREDITNA BANKA MARIBOR d.d.**, [...], Maribor, [...],

mającym na celu **doprowadzenie do stwierdzenia nieważności umowy kredytu i powiązanego z nią aktu notarialnego, a także spłaty kwoty 9361,44 EUR oraz stwierdzenia nieważności w przedmiocie wpisu hipoteki, a następnie wykreślenia nieważnego wpisu i przywrócenia poprzednich wpisów w księdze wieczystej (wartość przedmiotu sporu 89 567,83 EUR),**

rozstrzygając w **przedmiocie odwołania** od wyroku Okrožno sodišče v Mariboru [sądu okręgowego w Mariborze] [...] z dnia 4 sierpnia 2020 r., wniesionego przez skarżącą,

podczas posiedzenia w dniu **8 czerwca 2021 r.**

POSTANOWIŁ

co następuje:

I. Niniejszym sąd przedkłada do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej następujące pytanie celem wydania orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

„Czy art. 3 ust. 1 w związku z art. 8 i 8a dyrektywy Rady 93/13/EWG należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie przepisom krajowym kwalifikującym obie przesłanki „dobrej wiary” i „znaczącej nierównowagi” jako alternatywne (odrębne, autonomiczne i niezależne), tak że dla rozstrzygnięcia kwestii nieuczciwego charakteru warunku umowy wystarczy zaistnienie istotnych okoliczności faktycznych, stanowiących o wystąpieniu tylko jednej z tych dwóch przesłanek?”

II. Zawiesza postępowanie w sprawie do chwili wydania orzeczenia przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskich.

UZASADNIENIE

- 1 Sąd odsyłający rozpatruje odwołanie wniesione przez skarżącą od wyroku sądu pierwszej instancji, w którym sąd ten oddalił wszystkie żądania skarżącej dotyczące stwierdzenia nieważności aktu notarialnego [...] z dnia 19 września 2007 r. i umowy kredytu [...] z dnia 19 września 2007 r., stwierdzenia nieważności wpisu hipoteki zabezpieczającej prawo do kredytu wynikające z tej umowy kredytu na zakup nieruchomości [...] oraz stwierdzenia braku obowiązku zapłaty kwoty 9361,44 EUR i kosztów sądowych. Kwota tych ostatnich, w wysokości 11 039,06 EUR powinna zostać zapłacona przez skarżącą na rzecz strony pozwanej z uwagi na przegraną w postępowaniu przed sądem.
- 2 Umowa kredytu została zawarta pomiędzy skarżącą (która po zawarciu umowy kredytowej zmarła, w dniu 31 lipca 2013 r., ale spłatę kredytu przejęła obecna skarżąca, jej córka, na mocy umowy przejęcia długu z dnia 21 lipca 2014 r.) a stroną pozwaną - bankiem w dniu 19 września 2007 r. Ustalono, że kredytobiorca otrzyma 149 220,00 CHF, z okresem spłaty wynoszącym 240 miesięcy, a mianowicie do 31 września 2027 r. Miesięczna rata wynosi 1001,76 CHF, a bieżąca spłata kredytu [jest] gwarantowana stałym przelewem obciążającym rachunek rozliczeniowy kredytobiorcy, na który wpłynęły środki w euro. W umowie nie zawarto konkretnego zapisu w sprawie kursu wymiany. W dniu 9 kwietnia 2018 r. skarżąca wniosła pozew do sądu pierwszej instancji,

którego podstawą są zmiany kursów walutowych lub kursu EUR do CHF, które miały wpływ na wysokość zadłużenia kredytobiorcy w takim stopniu, że w dniu 10 lutego 2018 r. wynosiło ono nadal 72 597,53 EUR, mimo że w dniu wymagalności pierwszej miesięcznej raty wartość kredytu wynosiła 89 567,83 EUR.

- 3 Skarżąca wniosła odwołanie składające się z kilku punktów od orzeczenia sądu pierwszej instancji, na które odpowiedzi udzieliła strona pozwana. W części odwołania, która jest istotna z punktu widzenia uzasadnienia wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym i która w ramach odwołania nosi tytuł „*Treść ogólnej oceny w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy, przesłanka dobrej wiary i znaczącej nierównowagi*”, skarżąca podnosi pytania lub zarzuty dotyczące wykładni dyrektywy Rady 93/13/EWG (zwanej dalej „dyrektywą”) lub wzajemnego związku między przesłankami istnienia nieuczciwego charakteru warunków umowy w rozumieniu art. 3 ust. 1[,] a przepisami prawa krajowego.
- 4 Rozpatrując odwołanie Višje sodišče v Mariboru działając jako sąd drugiej instancji, uznał, że zasadniczą kwestią dla rozstrzygnięcia sporu jest to, czy wykładnia prawa krajowego jest zgodna z brzmieniem i celem dyrektywy (z prawem Unii Europejskiej), a w konsekwencji, na podstawie art. 113.a akapity pierwszy i trzeci Zakon o sodiščih (ustawy o sądach) oraz art. 267 traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, postanowił zawiesić postępowanie i przekazać sprawę do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE).

Prawo Unii

- 5 Motyw 12 dyrektywy stanowi: „*jednakże obowiązujące prawo krajowe pozwala jedynie na częściową harmonizację przepisów; niniejsza dyrektywa dotyczy w szczególności warunków umownych, które nie zostały indywidualnie wynegocjowane; państwa członkowskie w poszanowaniu postanowień traktatu powinny mieć możliwość zapewnienia konsumentom wyższego poziomu bezpieczeństwa poprzez wprowadzenie przepisów prawa krajowego bardziej rygorystycznych niż przewidziane w niniejszej dyrektywie*”.

Motyw 17 dyrektywy przewiduje: „*do celów niniejszej dyrektywy załączony wykaz warunków nie jest wyczerpujący i ma jedynie charakter przykładowy; ze względu na to, że niniejsza dyrektywa określa jedynie minimalne wymagania, państwa członkowskie w przepisach krajowych mogą rozszerzyć zakres tych warunków lub zredukować je bardziej restrykcyjnie*”.

Artykuł 8 dyrektywy przewiduje: „*W celu zapewnienia wyższego stopnia ochrony konsumenta państwa członkowskie mogą przyjąć lub utrzymać bardziej rygorystyczne przepisy prawne zgodne z Traktatem w dziedzinie objętej niniejszą dyrektywą*”.

Artykuł 8a dyrektywy stanowi: „*1. W przypadku gdy państwo członkowskie przyjmuje przepisy zgodnie z art. 8, informuje ono Komisję o tych przepisach, jak*

również o wszelkich późniejszych zmianach, w szczególności w przypadku gdy przepisy te:

- *rozszerzają zakres oceny nieuczciwego charakteru na postanowienia umowne wynegocjowane indywidualnie lub na relację ceny lub wynagrodzenia,*
- *zawierają wykaz postanowień umownych, które są uznawane za nieuczciwe.*

2. Komisja zapewnia, aby informacje, o których mowa w ust. 1, były łatwo dostępne dla konsumentów i przedsiębiorców, między innymi na specjalnie do tego przeznaczonej stronie internetowej.

3. Komisja przekazuje innym państwom członkowskim i Parlamentowi Europejskiemu informacje, o których mowa w ust. 1. Komisja przeprowadza konsultacje z zainteresowanymi stronami w sprawie tych informacji”.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 tej samej dyrektywy: „1. Warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta”.

Prawo krajowe

- 6 W niniejszej sprawie zasadniczą podstawę prawną stanowią przepisy Zakon o varstvu potrošnikov¹ [ustawy o ochronie konsumentów] (ZVPot)[,] w szczególności art. 24 akapit pierwszy:

„Warunki umowne uznaje się za nieuczciwe, jeżeli:

- *wprowadzają, na niekorzyść konsumenta, znaczącą nierównowagę praw i obowiązków umownych stron, lub*
- *powodują, że wykonanie umowy wyrządza konsumentowi nieuzasadnioną szkodę, lub*
- *powodują, że wykonanie umowy znacznie różni się od tego, czego racjonalnie oczekiwał konsument, lub*
- *są sprzeczne z zasadą uczciwości i dobrej wiary”.*

Przepis ten pozostał niezmieniony od momentu wejścia w życie ZVPot. Wprowadzie w chwili wejścia w życie nowych przepisów, o których mowa

¹ Dziennik Urzędowy Republiki Słowenii nr 20/1998 z dnia 13.3.1998 R., ze zmianami, obowiązująca od 28.3.1998 R.

w ZVPot-A², ustawodawca wyraźnie wskazał, że zmiana ustawy była również podyktowana transpozycją dyrektywy, ale podkreślił, że zmiana ta ma przede wszystkim charakter „nomotechniczny”. Tym samym ustawodawca nie zajął się ww. przepisem, a zatem pozostał on niezmienny od momentu wejścia w życie ZVPot. Jednakże w tekście przygotowawczym uzupełniającym i wyjaśniającym powody przyjęcia uregulowania stwierdzono, co następuje w odniesieniu do wspomnianego artykułu: *„W ustępie pierwszym powołanego artykułu ustawy wymieniono wyczerpująco podstawowe przesłanki, które muszą być spełnione (alternatywnie!), aby można było przystąpić do oceny nieuczciwości, natomiast w ustępie trzecim tego samego artykułu wymieniono w sposób przykładowy najbardziej typowe formy nieuczciwych postanowień umowy”*³. Takie stwierdzenie, choć nie wywołuje żadnych bezpośrednich wiążących skutków prawnych wobec sądów, może być wykorzystane jako jedna z dopuszczalnych metod wykładni (wykładnia teleologiczna).

Wykładnia TSUE

- 7 Sąd drugiej instancji nie znalazł żadnego wyraźnego orzeczenia TSUE ustalającego związek wykluczający (alternatywny) między dwiema przesłankami, o których mowa powyżej. Czysto literalna interpretacja tekstu nie ujawnia takiego znaczenia. W wyroku z dnia 26 stycznia 2017 r., sprawa C-421/14, stwierdzono, co następuje: *„Należy przy tym zauważyć, że powołując się na pojęcia »dobrej wiary« i »znaczącego braku równowagi« na niekorzyść konsumenta pomiędzy wynikającymi z umowy prawami i obowiązkami stron, art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 definiuje jedynie w sposób abstrakcyjny elementy, które sprawiają, iż dany warunek umowy, który nie stanowił przedmiotu indywidualnych negocjacji, ma nieuczciwy charakter (wyrok z dnia 14 marca 2013 r., Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 67 i przytoczone tam orzecznictwo)”*.

Do związku między tymi dwoma przesłankami nawiązuje również następujący fragment (stanowiący ponadto obiter dictum) zawarty w wyroku z dnia 20 lipca 2017 r., sprawa C-186/16: *„Aby bowiem ustalić, czy warunek taki jak ów rozpatrywany w sprawie w postępowaniu głównym powoduje, **stojąc w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta**, sąd krajowy musi sprawdzić, czy przedsiębiorca traktujący konsumenta w sposób sprawiedliwy i słuszny mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument ten przyjąłby taki warunek w drodze negocjacji indywidualnych (zob. podobnie wyrok z dnia 14 marca 2013 r., Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 68, 69)”*.

² Dziennik Urzędowy Republiki Słowenii nr 110/2002 z dnia 18.12.2002 R., obowiązująca od 17.1.2003 R.

³ Sprawozdanie nr 81/02 z dnia 2.9.2002 R.

Wykładnia w prawie krajowym

- 8 W Republice Słowenii sądem najwyższym jest Vrhovno sodišče Republike Slovenije [sąd najwyższy Republiki Słowenii]. Ten ostatni tworzy standard prawny „utrwalonego orzecznictwa”, czyli jego orzeczenia mają „wartość precedensową”, co zbliża je do formalnych źródeł prawa.
- 9 W odniesieniu do sporów, które w zakresie wykładni prawa materialnego są zasadniczo podobne do niniejszego sporu, Vrhovno sodišče stwierdza, że przesłankami prawa materialnego dla nieuczciwego charakteru warunków umowy są:

„Jedynie w sytuacji, gdy okaże się, że bank nie udzielił konsumentowi stosownych wyjaśnień (tj., gdy nie wywiązał się należycie z obowiązku klarowności), a tym samym postanowienie umowne nie może być uznane za jasne i zrozumiałe, można również ocenić nieuczciwy charakter głównego przedmiotu umowy. W kontekście tej ostatniej oceny konieczne jest przede wszystkim sprawdzenie, czy bank działał w dobrej wierze i czy nie zachodzi istotna dysproporcja między prawami i obowiązkami stron”⁴.

„Ponieważ strona pozwana, jako profesjonalista w sektorze bankowym, działała zgodnie z wymogiem dobrej wiary w kontekście zawarcia spornych umów, warunki umowy odnoszące się do przejęcia ryzyka kursowego nie mogą być uznane za nieuczciwe w rozumieniu art. 3 dyrektywy 93/13 w związku z art. 24 ZVPoT”⁵.

Pytanie prejudycjalne

- 10 W okolicznościach niniejszej sprawy[,] zasadnicze znaczenie dla wydania rozstrzygnięcia ma kwestia, czy dyrektywa umożliwia transpozycję do prawa krajowego przepisu art. 3 ust. 1 w sposób wynikający z przywołanego art. 24 ust. 1 ZVPot. Z okoliczności faktycznych wynika, że kredytobiorca przejął na siebie całe ryzyko walutowe, zgodnie z art. 12 umowy kredytowej, który brzmi następująco:

„Kredytobiorca przyjmuje do wiadomości i potwierdza wobec banku, że ponosi wyłączną i pełną odpowiedzialność za ryzyko walutowe, które może wynikać z wahań kursów walutowych i/lub wahań referencyjnej stopy procentowej. Kredytobiorca przyjmuje również do wiadomości, że jest narażony na ryzyko walutowe wynikające ze zmian stopy procentowej oraz inne ryzyka wynikające z możliwych sytuacji rynkowych zależnych od sytuacji na rynku pieniężnym i walutowym, wahań stóp procentowych, sytuacji na rynku kapitałowym i innych czynników”.

⁴ Postanowienie Vrhovno sodišče II Ips 137/2018 z dnia 25.10.2018 R., pkt 20.

⁵ Wyrok Vrhovno sodišče II Ips 32/2019 z dnia 23.1.2020 R., pkt 31.

Z dalszych okoliczności, które nie są kwestionowane, wynika również, że ryzyko to urzeczywistniło się, a w konsekwencji kredytobiorca, aby spłacić kredyt w CHF, którego równowartość w chwili zawarcia umowy kredytowej wynosiła 89 567,83 EUR, był nadal zobowiązany do spłaty, na dzień 29 stycznia 2018 r. kwoty 72 049,58 EUR, biorąc pod uwagę fakt, że nadal jest zobowiązany do spłaty wszystkich miesięcznych rat do dnia 31 września 2027 r. oraz fakt, że w tym okresie euro było stabilną walutą pod względem zmian inflacji.

Jeżeli zatem dopuszczalna jest transpozycja dyrektywy do prawa krajowego w taki sposób, że obie przesłanki „dobrej wiary” i „znaczącej nierównowagi” są odrębne i niezależne od siebie, oznacza to, że dla stwierdzenia nieuczciwego charakteru warunków umowy wystarczy, że zaistnieją istotne okoliczności faktyczne, stanowiące o wystąpieniu tylko jednej z tych przesłanek. W okolicznościach niniejszej sprawy oznaczałoby to zatem, że sądy nie muszą badać, czy strona pozwana działała w dobrej wierze, lecz wystarczyłby ogół przedstawionych powyżej okoliczności faktycznych.

- 11 Wyżej wymienione przepisy zawarte w dwóch motywach oraz w art. 8 i 8a dyrektywy pozwalają na przyjęcie przepisów krajowych zapewniających wyższy poziom ochrony konsumentów, ale państwa członkowskie są zobowiązane do notyfikowania przepisów krajowych ustanawiających bardziej rygorystyczne normy lub rozszerzających zakres przepisów krajowych transponujących dyrektywę. Tymczasem z dostępnych informacji dotyczących Słowenii nie wynika, że dokonała ona takiego zgłoszenia w odniesieniu do warunków określonych w art. 3 ust. 1 dyrektywy⁶.
- 12 Jednakże, zgodnie z wykładnią sądu drugiej instancji, taki ewentualny brak notyfikacji nie ma wpływu na ważność przepisów krajowych; istotne jest raczej ustalenie czy dyrektywa pozwala na minimalną harmonizację lub czy jest zgodne z zasadą minimalnej harmonizacji i celami dyrektywy⁷, ustanowienie w przepisie krajowym relacji wyłączającej (alternatywnej) między przesłankami istnienia nieuczciwego charakteru warunków umowy.

⁶ Słowenia: „National law extends the unfairness assessment to contract terms relating to the main subject matter of the contract and to the adequacy of the price or remuneration, regardless of whether such terms are in plain, intelligible language”. [W prawie krajowym rozszerzono zakres oceny uczciwości warunków umowy na warunki umowy dotyczące głównego przedmiotu umowy oraz na adekwatność ceny lub wynagrodzenia, niezależnie od tego, czy takie warunki zostały sformułowane przy użyciu prostego, zrozumiałego języka, czy też nie]; dostępne na stronie https://ec.europa.eu/info/notifications-under-article-8a-directive-93-13-eeec_sl.

⁷ Celami którymi są: zapewnienie skutecznej ochrony konsumentów będących zazwyczaj słabszą stroną przed nieuczciwymi warunkami umowy które są stosowane przez sprzedawców lub dostawców i które nie zostały indywidualnie negocjowane; wnoszenie wkładu w tworzenie rynku wewnętrznego poprzez minimalną harmonizację przepisów krajowych ukierunkowanych na zapewnienie wspomnianej ochrony; przywrócenie faktycznej równowagi między umawiającymi się stronami; zniechęcenie do stosowania nieuczciwych warunków umów w przyszłości.

- 13 Sąd drugiej instancji nie znalazł w orzeczeniach TSUE jasnej interpretacji, na podstawie której mógłby rozstrzygnąć, czy stosowanie (interpretacja) cytowanego przepisu ZVPot jest zgodne z celami i założeniami dyrektywy. Kolejną przeszkodę stanowią wspomniane wyżej decyzje Vrhovno sodišče Republike Slovenije, które przyjmują jako podstawę prawną lub interpretują obie przesłanki, o których mowa w art. 3 ust. 1 dyrektywy w sposób powiązany (kumulatywny), co – o ile stanowisko sądu drugiej instancji jest prawidłowe – jest niekorzystne dla konsumentów, ponieważ przyznaje się im w ten sposób niższy poziom ochrony niż przewidziany w prawie krajowym. Zdaniem sądu drugiej instancji powstaje w ten sposób sytuacja, w której z powodu wykładni dokonanej przez sąd powszechny, który jest hierarchicznie wyższy, konsumenci uczestniczący w sporach takich jak niniejszy mają trudności w uzyskaniu lub nie mogą uzyskać ochrony ich praw uznanych przez bardziej korzystne dla nich ustawodawstwo krajowe. Taki sposób postępowania jest niezgodny z wykładnią TSUE, która pozwala krajowym sądom najwyższym na doprecyzowanie kryteriów określonych przez TSUE w tym zakresie, przy czym rzeczony sąd wyższych instancji nie mogą jednak uniemożliwić sądom niższych instancji zagwarantowania konsumentom pełnej skuteczności dyrektywy i skutecznego środka ochrony ich praw⁸.
- 14 Z tych względów sąd drugiej instancji postanowił zawiesić postępowanie i przedłożyć Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej pytanie prejudycjalne. Postępowanie zostaje zawieszone do momentu wydania orzeczenia przez Trybunał Sprawiedliwości.

Maribor w dniu 8 czerwca 2021 r.

[...]

⁸ Sprawa C-118/17, wyrok z dnia 14 marca 2019 r., pkt 64: „*Having regard to the above considerations, the answer to the fourth and fifth questions is that Directive 93/13, read in the light of Article 47 of the Charter, does not preclude a supreme court of a Member State from adopting, in the interest of ensuring uniform interpretation of the law, binding decisions concerning the modalities for implementing that directive, in so far as those decisions do not prevent the competent court from ensuring the full effect of the norms laid down in that directive and from offering consumers an effective remedy for the protection of the rights that they can derive therefrom, or from referring a question for a preliminary ruling to the Court in that regard, which it is however for the referring court to determine*”. [W świetle powyższych rozważań na pytania czwarte i piąte należy udzielić odpowiedzi, że dyrektywa 93/13 analizowana w świetle art. 47 karty nie stoi na przeszkodzie temu, aby sąd najwyższy państwa członkowskiego przyjął, w interesie jednolitej wykładni prawa, wiążące orzeczenia w przedmiocie zasad wykonania tej dyrektywy, pod warunkiem że nie uniemożliwiają one właściwemu sądowi ani zapewnienia pełnej skuteczności norm przewidzianych w tej dyrektywie i zaoferowania konsumentowi skutecznego środka odwoławczego w zakresie ochrony praw, jakie może on z nich wywieść, ani też zwrócenia się do Trybunału z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w tym zakresie, co jednak powinien zbadać sąd odsyłający.]